

57 . Cladova | Comuna: Păuliș | Județ: Arad | Punct: Dealul Carierei | Anul: 2003

Anul: 2003

Cod RAN: 11566.01

Perioade: Preistorie, Protoistorie, Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Paleolitic, Mezolitic, Neolitic, Eneolitic, Epoca bronzului timpuriu, Epoca bronzului, Hallstatt, La Tène, Epoca romană timpurie, Epoca medievală timpurie, Evul Mediu

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Domestic, Religios, ritual și funerar, Neatribuit

Autori: Vasile Boroneanț, Peter Hügel, Florin Mărginean, George Pascu Hurezan

Instituții: Muzeul Municipiului București, Complexul Muzeal Arad, Complexul Muzeal Arad, Complexul Muzeal Arad

Rezumat

Situl multistratigrafic este situat pe un bot de deal, în dreapta Mureșului (la 500 m de râu), la 30 km E de Arad. Săpăturile din campania 2003 au vizat două obiective: finalizarea S17 și sondarea treimii vestice a platoului central, la SV de biserică. Pieseile paleolitice conturează un orizont musterian, legat de siturile de pe valea Crișului Alb și altul, aurignacian, contemporan cu descoperirile de la Zăbrani - „Dealul Pietrei”. Materialul aparținător culturilor Baden și Coțofeni nuanțează imaginea contactelor culturale dintre cele două entități. Locuirea hallstattiană trebuie atribuită purtătorilor culturii Gáva, veniți dinspre Câmpia Tisei. Apogeul locuirii dacice a fost atins în secolele II și I, cercetările arheologice relevând și prezența romană ulterioară. Săpăturile din acest an confirmă faptul că atelierele medievale (șapte descoperite până acum) sunt anterioare fazei definite de biserica de piatră și pot fi datate în sec. XII – XIII.

Raport

Situl multistratigrafic Cladova – "Dealul Carierei", situat pe un bot de deal, în dreapta Mureșului (la 500 m de râu), la 30 km E de Arad, constituie obiectul cercetărilor arheologice sistematice începând din 1976. Cele 18 secțiuni și 12 casete excavate au pus în evidență urme de habitat din paleoliticul mijlociu, perioada de trecere spre epoca bronzului (culturile Baden și Coțofeni), Hallstatt (cultura Gáva), Latene dacic (așezare fortificată, sec. II a. Chr. – II p. Chr.), epoca romană, medievală (fortificație sec. XI – XII, ateliere metalurgice, biserică, cimitir).

Săpăturile din campania 2003 au vizat două obiective: finalizarea S 17 și sondarea treimii vestice a platoului central, la SV de biserică. În continuare, vom prezenta rezultatele cercetării în funcție de sistemul de săpătură abordat.

S 17 reprezintă segmentul estic (73 x 2 m) al magistralei V - E (rezultată prin coroborarea S 16, S 14 și S 17), lungă de 138 m.

La extremitatea vestică a S 17 (m 0 – 6), corespunzând primei terase, situate la E de platoul ocupat de biserică, au fost descoperite urmele unei locuințe din prima vârstă a fierului (Hallstatt, cultura Gáva). Este vorba de o locuință de suprafață din care a fost surprins un fragment podea lutuită (1,72 m²) din colțul de NE al locuinței. În imediata vecinătate a acesteia (în dreptul colțului de NE) a fost identificată o groapă circulară (diam. 0,60 m, adâncime: 0,30 m) umplută cu oase calcinate de porc (mistreț?). Resturile animalului, incinerat în altă parte, au fost depuse (ritual?) lângă locuința menționată. Amintim că, la 1,50 m NE de aceeași locuință, a fost descoperită, în campaniile precedente, o altă groapă conținând oase calcinate de animal.

Caseta L (2 x 2 m), trasată pentru dezvelirea completă a celei de a doua gropi cu oase calcinate, a fost

adâncită până la roca nativă (-1,76 m) în vederea recoltării pieselor paleolitice. Acestea constau din unelte cioplite din silex, cuarț și roci cuarțitice – vârfuri de mână, răzuitoare, piese denticulate, așchii retușate – la care se adaugă un număr mare de deșeuri litice. Materialul descoperit se datează în paleoliticul mijlociu: orizontul I – vechime, circa 80.000 ani; orizontul II – vechime, circa 50.000 ani. Piese se încadrează în culturile musteriană și aurignaciană.

Porțiunea estică a S 17, situată între m 55 – 73, a fost adâncită până la steril (-3 m) permițând definirea elementelor de fortificație dacice și medievale.

Valul de epocă dacică, construit din straturi succesive de pământ adus din interiorul arealului fortificat, se păstrează pe o lățime de circa 9 m și o înălțime de 1,25. Situat în buza pantei naturale, valul pare mult mai masiv, privit din exteriorul fortificației. La 4 m de fața exterioară a valului se află șanțul de apărare, săpat în stânca nativă. Deschiderea acestuia este de cca. 4 m iar adâncimea poate fi aproximată la 3 m. Escarpa interioară este mai abruptă decât cea exterioară. Eroziunea naturală și intervențiile antropice de dată mai recentă sunt în măsură să zădărnicească precizări planimetrice și stratigrafice suplimentare.

Ca și pe latura de N, valul medieval îl înglobează pe cel dacic. În urma adâncirii săpăturii până la loessul steril din punct de vedere arheologic și a desființării martorilor din campaniile precedente, a putut fi surprinsă structura de bârne care sprijinea valul dinspre exterior. Aceasta este compusă din bârne masive (diametrul 25 – 30 cm) înfipte în partea frontală a valului dacic, unite cu altele așezate orizontal la distanță de 50–60 cm între ele. Acest parament de lemn, care se va fi înălțat și deasupra valului, va îndeplinit și rosturile unei palisade. Între m. 59 și 59,40 ai S 17, se conservă urmele carbonizate ale acestei structuri de lemn pe o înălțime de 1,30 m. Pământul ars la roșu din partea frontală a valului precum și cel scurs înspre exterior argumentează incendiarea fortificației. Șanțul de apărare săpat în epocă dacică pare să fi fost reutilizat de fortificația medievală. Tehnica de construcție utilizată pentru elementele de fortificație medievale este identică cu cea constatată pentru faza a doua de pe latura de nord. Datarea acestor lucrări la începutul secolului XI este foarte probabilă. Evoluția generală a fortificației medievale pare să fi fost următoarea: faza I – bararea laturilor de N și NE, mai expuse, ale fortificației medievale cu un val de pământ ridicat pe un schelet de bârne; faza II – refacerea valului pe laturile de N și NE precum și extinderea acestuia pe latura de E într-o tehnică mai simplă (val adosat unui parament de lemn exterior). În ambele cazuri, a fost speculată panta naturală care, prin supraînălțare, era în măsură să sugereze atacatorului impresia unor lucrări de fortificație ciclopice.

Al doilea obiectiv major al campaniei l-a constituit sondarea treimii vestice a platoului central într-un spațiu situat la SV de biserică. Alegerea zonei supuse investigației a fost motivată de conformația actuală a terenului care indica o evidentă transformare antropică (terasare). Astfel, a fost trasată S 18, lungă de 20,5 m și lată de 2, orientată E - V, paralelă cu mai vechile S 4 și S 16. Noua secțiune se află la 11,70 m S de zidul de S al bisericii, ea pornind de pe aliniamentul dat de închiderea de vest a bisericii.

Prima constatare care se impune de pe urma noilor săpături explică actuala conformație a terenului: ea se datorează unor intervenții recente care au dizlocat o parte din stratigrafia medievală (surpinsă în S 16). Între m 2,80 și 4,20, o groapă care se adâncește până la roca nativă (-0,90 m față de nivelul de călcare actual) a bulversat întreaga stratigrafie. Cea cruțată de intervențiile recente conservă elemente ale locuirii medievale și dacice.

Astfel, a fost surprinsă latura nord-vestică (L: 5,80 m) a unui nou atelier metalurgic medieval. Ca și cele precedente (cu excepția atelierului 6), acesta a fost adâncit în roca nativă (la -0,80 m). La 0,70 m V de colțul nord-estic al atelierului a putut fi identificată intrarea, lată de circa 1,10 m. Deși extrem de erodată, ea mai permite recunoașterea resturilor unor trepte săpate în stâncă. Nivelul de călcare din interiorul atelierului se află direct pe roca nativă care a fost netezită prin cioprire. Nu au fost descoperite elemente de lutuială. Stratul de folosire, păstrat pe grosimea maximă de 0,15 m, constă dintr-un pământ de culoare brună, tasat, amestecat cu cenușă și bucăți minuscule de lemn carbonizat. Din acest strat provin 6 bucăți de minereu și două de zgură de fier precum și fragmente ceramice medievale aparținând unor ulcioare de talie medie (î: 15 – 18 cm; Dg: 10 -12 cm), de culoare brun-negricioasă, realizate dintr-o pastă cu mult nisip. Ornamentele constau din valuri striate, dispuse pe umărul vasului sau, în registru mai larg, pe corpul acestuia. Unele buze prezintă șanțuire la interior.

Între m. 4,60 și 6,30 au fost descoperite două morminte. M 225, săpat la adâncimea de 0,40 m față de nivelul de călcare actual și poziționat la 0,10–0,30 m față de colțul de NV al atelierului medieval, conține un schelet de copil, așezat în decubit dorsal, orientat E - V (craniul la V). S-au păstrat în poziție anatomică oasele lungi ale picioarelor, fragmente din bazin, din coloana vertebrală și brațe precum și craniul (întors cu privirea spre N). Lungimea scheletului păstrat este de 55 cm. Conformația și dimensiunile acestuia precum și faptul că maxilarele (conservate integral) nu conțin decât dinți de lapte permit aprecierea vârstei defunctului la 3 – 4 ani. Umplutura gropii de mormânt conține fragmente de mortar.

M 226, surprins în dreptul profilului de N, între m. 5,30 – 6,20 și săpat la adâncimea de 0,65 m față de nivelul de călcare actual (până la roca nativă), aparține tot unui copil. Scheletul păstrat, orientat E - V (craniul la V), are lungimea de 60 cm. Îi lipsesc partea inferioară a tibiei și peroneului precum și oasele labelor picioarelor. Lungimea totală a scheletului poate fi estimată la 72 – 75 cm. Craniul prezintă semnalmente evidente de macrocefalie (hidrocefal), el fiind orientat cu privirea spre nord. Antebrațul drept a fost așezat oblic peste abdomen iar cel stâng pe lângă corp. Gradul de dezvoltare anatomică permite stabilirea vârstei defunctului la 5 – 6 ani. Umplutura gropii de mormânt conține fragmente de mortar.

Între m. 7,50 și 20,50 s-a păstrat doar stratigrafia de epocă dacică. Acestea îi aparțin un cuptor menajer, surpins între m. 7,50 – 8,80 și o locuință de suprafață, secționată între m 13,50 și 15,90.

Cuptorul, săpat în loess-ul steril, are un plan circular (diametrul interior: circa 1,10–1,20 m), gura de alimentare (lățime: 0,80 m; lungime: 0,30 m), parțial obturată cu două blocuri de piatră, fiind amplasată spre V (spre locuință). În interiorul cuptorului, păstrat până la o înălțime de 0,45 m, au fost descoperite bucăți din bolta prăbușită, câteva fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna și puternic arse secundar precum și o cantitate mare de cenușă și fragmente de lemn carbonizat. În fața gurii cuptorului precum și în întregul spațiu dintre aceasta și locuință, am găsit un veritabil "covor" de fragmente ceramice dacice, majoritatea aparținând unor oale borcan de talie medie sau unor cești, toate lucrate cu mâna, dintr-o pastă cu foarte mult nisip și pietricele. O notă discordantă cu marea masă a ceramicii, o fac câteva buze și picioare de fructiere precum și un fragment de ulcior cu toarta înălțată printr-o protuberanță deasupra buzei, realizate dintr-o pastă fină acoperită cu slip maroniu lustruit. Puține sunt și fragmentele de vase lucrate la roată, toate de culoare gri-cenușie, cu pereții subțiri. Remarcabilă este descoperirea unui nou fragment de pseudo-kantharos, de culoare gri închis, realizat din aceeași pastă de foarte bună calitate și bine ars ca și cele descoperite în S 16 și S 17. Este vorba, în mod evident, de marfă de import din mediul scordisc.

Locuința, secționată probabil pe lățime (2,40 m), a fost adâncită în loess-ul steril până la roca nativă (adică cu 0,20 m față de nivelul de călcare din epocă). Pereții au fost ridicați din bârne și izolați cu un strat de chirpic gros de circa 10 cm. A fost surprinsă în situ urma carbonizată a bârnei orizontale (grosime: 20 cm) care reprezenta talpa peretelui de V. Pe lângă acesta, în interiorul locuinței, au apărut numeroase bucăți de chirpic ars care conservă urmele a până la 6 (!) straturi de fățuială (grosimea unui strat: 2 – 3 mm). Nivelul de călcare din interiorul locuinței a fost amenajat printr-un strat de lut bătut (grosime: 7 – 10 cm), așezat direct pe roca nativă. În urma incendiului care a distrus întreaga locuință, acesta a ars la roșu. Tot în interiorul locuinței, a fost descoperită o însemnată cantitate de fragmente ceramice care atât din punct de vedere tehnic, tipologic cât și statistic corespunde situației constatăte în spațiul dintre locuință și cuptor. O mențiune aparte merită doar fragmentele de chiup, descoperite într-o adâncitură de -0,10 m față de nivelul de călcare din interiorul locuinței, imediat în exteriorul peretelui de vest al acesteia.

Materialul arheologic descoperit în S 18 cuprinde următoarele tipuri de piese:

- răzuitoare, așchii retușate și deșeuri litice din silex, cuarț și roci cuarțitice care pot fi atribuite musterianului și aurignacianului; toate provin din stratigrafia bulversată de la m. 0 – 4,20;

- fragmente ceramice mărunte ornamentate cu împunsături succesive și cu decor liniar incizat, aparținând culturilor Baden și Coțofeni; și acestea provin din stratigrafia bulversată de la m. 0 – 4,20;

- fragmente ceramice, unele aparținând unor vase întregibile (cești, oale borcan, ulcior, fructiere, chiup), de epocă dacică; marea majoritate (peste 90%) sunt lucrate cu mâna dintr-o pastă de foarte proastă calitate; ornamentele, realizate într-o manieră grosieră, constau exclusiv din brâuri crestate sau alveolare; ceramica de lux cuprinde fragmente de fructiere (buzi, picioare) și ale unui ulcior cu toarta supraînălțată printr-o

protuberanță țuguiață, toate lucrate cu mâna dintr-o pastă mai fină și acoperite cu slip lustruit, brun; tot ceramicii de lux îi aparțin și fragmentele unor castroane și oale de talie mijlocie de culoare gri-cenușiu, confecționate la roată; un fragment pseudo-kantharos (buză, partea superioară din corpul vasului și o toartă) aparține importurilor de lux din zona dunăreană; aproape toate piesele au fost descoperite între m. 7,50 și 16,50 (arealul cuptor – locuință), extrem de puține provenind din stratigrafia bulversată dintre m. 0 – 4,20;

- fragmente de cărămizi (grosime: 5 cm), țigle și olane romane (grosime: 2 cm), între care și un fragment de cărămidă cu urme circulare, trasate cu trei degete în pasta crudă precum și altul pe care se conservă un segment dintr-o stampilă nemaiîntâlnită la Cladova, care provine cu certitudine dintr-o figlina romană; tot materialul roman a fost descoperit în stratigrafia bulversată dintre m. 0 și 4,20, mai puțin cărămida ștampilată, care a fost găsită în stratul de nivelare a cuptorului (m. 9, adâncime 0,30 m).

- fragmente ceramice medievale, aparținând unor ulcioare de talie medie (înălțime max.: 18 cm), de culoare brun închis, confecționate dintr-o pastă cu mult nisip, unele cu buza șanțuită pentru fixarea capacului; registrul ornamentelor este sărac, el cuprinzând doar valuri striate la nivelul umărului vaselor; au fost descoperite și fragmente de ulcioare de culoare cărămizie, ornamentate cu roțița; toate piesele medievale au fost găsite din zona atelierului (m. 0 – 5,80);

- de la m. 15,60 (a: 0,20 m) provine un șrapnel.

Săpăturile din campania 2003 au meritul de a fi confirmat o serie de ipoteze de lucru avansate anterior, reușind, în același timp, să relanseze cercetarea în ce privește epoca romană.

Piesele paleolitice conturează un orizont mustertian, legat de siturile de pe valea Crișului Alb și altul, aurignacian, contemporan cu descoperirile de la Zăbrani - "Dealul Pietrei".

Materialul aparținător culturilor Baden și Coțofeni nuanțează imaginea contactelor culturale dintre cele două entități. Preponderența absolută a materialului Coțofeni trimite spre o comunitate venită dinspre spațiul intracarpatic care, ulterior așezării ei pe "Dealul Carierei", a intrat în contact cu purtătorii culturii Baden, veniți dinspre Alföld.

Locuirea hallstattiană trebuie atribuită purtătorilor culturii Gáva, veniți dinspre Câmpia Tisei. Așezarea întemeiată de către aceștia a ocupat întregul platou de pe "Dealul Carierei". Locuințele au fost amenajate cu preponderență în buza pantelor naturale, încercuind practic platoul central, rezervat, se pare, activităților de cult.

Campania din acest an a permis definirea mai clară a locuirii dacice. Apogeul acesteia pare să se fi situat la cumpăna dintre secolele II și I a. Chr. Atunci a fost ridicat valul de pământ și săpat șanțul de apărare. Tot atunci au fost construite locuințele de suprafață împreună cu anexele lor gospodărești. Din această perioadă datează importurile din lumea scordiscă (ceramică, podoabe). Descoperirile din acest an argumentează ipoteza că așezarea fortificată de pe "Dealul Carierei" a fost distrusă în prima jumătate a secolului I a. Chr. (Burebista).

Concentrarea masivă de materiale de construcție romane în doar patru metri ai S 18 reaprinde discuția asupra existenței unui punct roman tocmai pe "Dealul Carierei". Extinderea săpăturii în suprafață, în direcția NE ar putea aduce date semnificative în acest sens.

Definitivarea excavațiilor în sectorul elementelor de fortificație de pe latura de E, a adus rezultate interesante în ce privește evoluția acestora în evul mediu. În sectorul secționat în ultimele două campanii, poate fi definită doar a doua fază a valului constatată și pe latura de N. Ca atare, este de presupus că prima fortificare medievală (sec. X ?) să fi aparținut tipului pinten barat. După distrugerea parțială a acesteia, în urma unui incendiu violent (începutul sec. XI ?), valul a fost refăcut și extins și pe latura de E. Constructorul medieval pare să fi preferat să întărească valul mai degrabă decât să resape șanțul de apărare dacic. Avansarea eroziunii naturale va fi avut un rol important în luarea acestei decizii.

Săpăturile din acest an confirmă faptul că atelierele (șapte descoperite până acum) sunt anterioare fazei definite de biserica de piatră. Acestea pot fi datate în sec. XII – XIII.

La sfârșitul campaniei, secțiunea excavată a fost acoperită cu pământ. În 2004, nu se vor desfășura săpături arheologice pe "Dealul Carierei", se au în vedere doar lucrări de conservare.

Informații suplimentare online

[Raportul 2209 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
